

კრიმინალური ავტორიტეტების საფლავები, როგორც მეხსიერების ადგილები,
საქართველოში

ნინო ხატისაშვილი
თინათინ ჭავჭავანიძე

პოლიტიკის მეცნიერების საბაკალავრო პროგრამა
სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

E-mail: nino.khatisashvili840@sps.tsu.edu.ge

E-mail: tinatin.tchavtchanidze241@sps.tsu.edu.ge

აბსტრაქტი

მეხსიერების პოლიტიკა კომპლექსური ფენომენია და გულისხმობს კონკრეტული აქტორების ძალისხმევას, წახალისონ საზოგადოების მიერ რაიმე კონკრეტული თემატიკის დამახსოვრება ან დავიწყება, ჩამოაყალიბონ წარსულის დეტერმინირებული ინტერპრეტაცია ან გადააფასონ უკვე არსებული (ქარაია, 2023). ამისათვის აქტორები იყენებენ სხვადასხვა მნიშვნელოვან (ანუ დამახსოვრებით) ხერხს, მათ შორისაა ე.წ. “სამგლოვიარო ხელოვნების” იდეა, ანუ სამგლოვიარო სივრცეებისათვის სპეციალური დაკვეთით შექმნილი ის ობიექტები, რომელნიც უზრუნველყოფენ ინდივიდუალური მეხსიერების შენარჩუნებას (Oliveto, 2022). სწორედ ეს უკანასკნელი ფენომენი იკვეთება ჩვენი კვლევის საკითხში: კრიმინალური ავტორიტეტები 90-იანი წლებიდან დღემდე აქტიურად იყენებენ მეხსიერების პოლიტიკის ფორმულებს ორი ძირითადი მიზნის გამო: 1) წახალისონ მათი სუბკულტურა ქართული საზოგადოების კოლექტიურ მეხსიერებაში ; 2) გახადონ სუბკულტურა უფრო მეტად აქტუალური.

კვლევის უმთავრესი მიზანია შევისწავლოთ კრიმინალური ავტორიტეტების სუბკულტურის რეპრეზენტაცია (არსებული სოციალურ - კულტურული და პოლიტიკური სიტუაციის გათვალისწინებით). კვლევა მოიცავს თემასთან დაკავშირებული ლიტერატურის მიმოხილვას, ანალიზს, კონკრეტული ობიექტების ადგილზე გაცნობასა და თვისებრივი კვლევის მეთოდებს: დოკუმენტის ანალიზსა და სიღრმისეულ ინტერვიუს. თეორიულ ჩარჩოდ ავირჩიეთ პიერ ნორას კონცეფცია “მეხსიერების ადგილების” შესახებ.

საკვანძო სიტყვები: კანონიერი ქურდები, მემორიალი, მეხსიერება, პოლიტიკა.

შესავალი

საერთაშორისო სამეცნიერო ასპარეზზე “ქურდული სამყაროს” მონაცემების მოპოვება რთული და არასრულფასოვანია, რადგან ამ ინსტიტუტის წარმომადგენელთა უმრავლესობა საკუთარ წარმომავლობას კარგად ნიღბავს. მათი საქმიანობისა და ავტორიტეტის შესახებ ცნობილი, ძირითადად, მხოლოდ გარდაცვალების შემდეგ ხდება, როცა სახელმწიფოს მხრიდან უკვე ვეღარ იდენტიფიკაციას, მაგრამ შეიქმნება იდეისა და პიროვნების დადებითი ხატი. აღსანიშნავია, რომ ოფიციალური მონაცემები კანონიერ ქურდთა საფლავების სრულ რაოდენობაზე არ არსებობს, მაგრამ სხვადასხვა მსხვილ საინფორმაციო წყაროსა და კვლევით მონაცემებზე დაყრდნობით, საქართველოში გამოიყოფა ორი მსხვილი რეგიონი, რომელშიც აღნიშნული საკითხი ყველაზე მეტადაა აქტუალური და პრიორიტეტული, ესენია: იმერეთი, კერძოდ კი ქუთაისი და ხონი, ხოლო მეორე - თბილისი. თუ გავითვალისწინებთ საქართველოს უდიდესი ქალაქების ბოლოდროინდელ დემოგრაფიულ მონაცემებს, თბილისისა და იმერეთის რეგიონები მოსახლეობის რიცხვითი მონაცემების მიხედვით, შესაბამისად, პირველ და მეორე ადგილებს იყოფენ, ხოლო უშუალოდ ქალაქთა მოსახლეობის მიხედვით, ქუთაისი მესამე ადგილზე დგას (საქართველოს სტატისტიკის

ეროვნული სამსახური, 2023). შესაბამისად, სუბკულტურის სარეპრეზენტაციოდ ყველაზე დიდი სამიზნე აუდიტორიაა შერჩეული.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლი 223(1)§1 ასამართლებს საქართველოს მოქალაქეებს “ქურდულ სამყაროში” მონაწილეობის ან მათ კრიმინალურ კულტურასთან კავშირის საფუძველზე (Supremecourt, 2014). მეორე მხრივ, ქვეყანაში დასჯადია ისეთი სიმბოლოების გამოყენება, რომელიც უკავშირდება პოლიტიკური დანაშაულებრივი ჯგუფების ისტორიას, რომელთა შორისაცაა ნაცისტური და საბჭოური ნიშნები. თუმცა ამჟამინდელი არცერთი კანონ-კრებული არ ითვალისწინებს ორგანიზებული დანაშაულის წევრთა სუბკულტურის მახასიათებელი სიმბოლოების გამოყენების შეზღუდვას, ან - აკრძალვას. მსგავსმა დაუბრკოლებელმა გარემომ ხელი შეუწყო კრიმინალური ავტორიტეტების სუბკულტურის რეპრეზენტაციას იმ კუთხით, რომელიც კვლევაშია წარმოდგენილი.

მეთოდოლოგია

მოცემული კვლევის მიზანია საქართველოს მოსახლეობის კოლექტიური მეხსიერებისა და კონკრეტული ობიექტებისა თუ დოკუმენტების კვლევით დადგინდეს, რა სპეციფიკური ასპექტები გამოიყოფა, ერთი მხრივ, კანონიერ ქურდთა სასაფლაოების სიმბოლურ კონსტრუირებაში და მეორე მხრივ, როგორ აღიქვამს ამას თვითმხილველი. ეს კი იძლევა იმის გარკვევის საშუალებას, თუ რამდენად სრულყოფილად ასრულებს თავის დანიშნულებას აქტორების მიერ შემუშავებული “სამგლოვიარო ხელოვნების” მნემონიკური ტექნიკა მოცემულ პოლიტიკურ კონტექსტში. შესაბამისად, კვლევის კითხვები ჩამოყალიბდა შემდეგნაირად:

- როგორ რეპრეზენტირდება კრიმინალურ ავტორიტეტთა სუბკულტურა.
- რა წარმოდგენის შექმნას ცდილობს საზოგადოებისთვის.

კვლევაში გამოვიყენეთ თვისობრივი კვლევის მეთოდები, კერძოდ: დოკუმენტთა ანალიზის მემეგობით შევისწავლეთ სხვადასხვა სტატია და რეპორტაჟი, რომელიც მეტნაკლებად ეხებოდა კანონიერ ქურდთა საფლაოების მოწყობა-მართვის საკითხს. გავანალიზეთ ჟურნალისტთა და ფოტოგრაფთა მიერ მომზადებული ფოტომასალა, რომელსაც, ურთიერთშედარების მიზნით, დაჯურთეთ ჩვენ მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგები. ჩატარდა შვიდი სიღრმისეული ინტერვიუ თბილისსა (ოთხი რესპონდენტი) და ხონში (სამი რესპონდენტი), რომელთაგან ორი წარმომადგენელი (ხონელი) აქტიურად სტუმრობდა სასაფლაოებს, პატივის მიგების მიზნით.

ლიტერატურის მიმოხილვა

მეხსიერების პოლიტიკის საკითხებით აქტიური დაინტერესება იწყება მე-20 საუკუნის 80-იანი წლებიდან. გაჩნდა უამრავი თეორიული ჩარჩო, რომელთაგანაც ნაწილი ხსნის იმას, თუ როგორ ემსახურება სხვადასხვა სოციალური აქტი კონკრეტული საკითხის “მეხსიერების” დამკვიდრებასა

და პოპულარიზაციას. ამ ჩარჩოებს ზუსტად მიესადაგება ფრანგი აკადემიკოსის, პიერ ნორას ე.წ. „მეხსიერების ადგილების“ კონცეფცია (“Liex De Memories”). ნორას მიხედვით, კონკრეტული სიმბოლური ფენომენები მოქმედებენ საზოგადოების კოლექტიურ მეხსიერებაზე და ხელს უწყობენ დამახსოვრების პოლიტიკას (ქარაია, 2023). სწორედ ამ სიმბოლურ ფენომენებს განეკუთვნება მემორიალები და პანთეონები (ჩვენს შემთხვევაში, საფლავები). ეს უკანასკნელი მთლიანად ეყრდნობა “სამგლოვიარო ხელოვნების,” იდეას: კონკრეტული სამგლოვიარო სივრცეებისათვის სპეციალური დაკვეთით შეიქმნას ისეთი ნივთები, რომელნიც კონკრეტული ინდივიდის ხსოვნას შეინარჩუნებენ (Oliveto, 2022). მკვლევრის შენიშვნით, სამგლოვიარო ხელოვნების იდეა ისტორიულად არ იყო გათვლილი ყველა ადამიანის ინდივიდუალურობაზე, ვინაიდან ის უკავშირდებოდა დიდგვაროვნების, ეპოქალური გმირების, გავლენიანი პირების პოპულარიზაციას და ჯამში ქმნის ასმანის მიერ გამოყოფილ “კულტურულ მეხსიერებას” (Assman, 1995). როგორც ასმანი განმარტავს, კულტურულსა და კომუნიკაციურ მეხსიერებას შორის სწორედ ის მთავარი განსხვავებაა, რომ კომუნიკაციურში ყველა ინდივიდი თანაბრად ატარებს და ქმნის მეხსიერებას, ხოლო კულტურულში თითოეული - ატარებს. მაგრამ შემქმნელის სტატუსი მხოლოდ სოციუმის რჩეულთ ენიჭებათ. აქედან გამომდინარე, სულაც არაა გასაკვირი, თუ რატომ დამკვიდრდა კანონიერ ქურდთა სუბკულტურაში ორიგინალური და სიმბოლიკებით დატვირთული სამარხების დეკორირების ხელოვნება, - ამით ხაზი უნდა გაესვას გარდაცვლილი პიროვნების მაღალ იერარქიულობას და, რაც მთავარია, უნდა უზრუნველყოს პიროვნული კულტისა და იდეოლოგიის (მოცემულ შემთხვევაში, კრიმინალური, “ქურდულის”) ხსოვნა-დამახსოვრება. უახლოეს პერიოდში გაკეთდა არაერთი ტელერეპორტაჟი და გაირკვა, რომ კანონიერი ქურდების მეხსიერების პოლიტიკა არ ხორციელდებოდა მხოლოდ ინდივიდუალურ ან სოციალურ დონეზე, გამოიკვეთა აშკარა მხარდაჭერა ძალაუფლების მქონე ხელისუფლების პირებიდან. 2020 წლის “Formula News-ის” 9:04 წუთიანი იუთუბ - ვიდეომასალიდან ირკვევა, რომ ვაკის უბნის სასაფლაოს ადმინისტრაციამ გაუმჭვირვალე სიტუაციაში ფარულად და არაკანონიერად დაუმტკიცა “კანონიერ ქურდთა სამმოს” დასაკრძალი ტერიტორია, რაზედაც მათ ჟურნალისტებს არაკომპეტენტური და არასრულყოფილი კომენტარი გაუკეთეს (Youtube, 2020). იმავე წელს ჩაიწერა და გამოქვეყნდა ჟურნალისტ ბექა ყორშიას სიუჟეტი, სადაც ქართველი პოლიტიკოსი, პარტია “თავისუფალი საქართველოს” ყოფილი წევრი და პარლამენტარი, გოგი წულაია აცხადებს, რომ მიუღებელია კრიმინალის საფლავი იყოს მოვლილი და პოპულარიზებული მაშინ, როცა პანთეონებში სახელმწიფო მოღვაწეთა საფლავები “მიყრუებული და გაუბედურებულია” (TvMtavari, 2020). ეს ადასტურებს იმას, რომ ბრაიან კონვეის (2010) დამახსოვრების თეორიის მიხედვით, იკვეთება მეხსიერების ინსტიტუციონალურ დონეზე ფორმირება, ანუ საკითხი ირიბად წაქეზებულია საქართველოს ოფიციალური ხელისუფლების მიერ და ეფუძნება ორმხრივ გარიგებას მთავრობასა და ქურდულ სამყაროს შორის, კერძოდ: პარტია “ქართული ოცნება” პოლიტიკურ ღონისძიებებში ძლიერი და მრავალრიცხოვანი კრიმინალური სამყაროს მხარდაჭერის სანაცვლოდ ხელს უწყობს ფარულად მათი სუბკულტურის “კოლექტიურ და კულტურულ” მეხსიერებად ქცევას და არ მიმართავს არანაირ დავიწყების იმ შვიდ მექანიზმს, რომელზედაც საუბრობს პოლ კონერტონი (ჯონსი და თორია, 2022). ამ ტენდენციას, ასევე, მიესადაგება ორგანიზებული დანაშაულის ის

კონცეფცია, რომ მეხსიერების შექმნის მცდელობისას ხშირად მოქმედებს ე.წ. “მფარველ-კლიენტური” ურთიერთმიმართების გამოყენება, რომელიც მთლიანად პატრონაჟის სისტემას ემყარება და გულისხმობს ძალაუფლების მქონე ავტორიტეტების მიერ კონკრეტული აქტორების არაკანონიერ მფარველობას (კუხიანიძე, 2013).

შედეგები/დისკუსია

კვლევის მიმდინარეობისას შევისწავლეთ ორი უმსხვილესი რეგიონის, თბილისისა და იმერეთის, სამი სასაფლაო და ოთხი სხვადასხვა კანონიერი ქურდის საფლავი: კახა “გალსკი” ფარფალიას (გარდაიცვალა 2020 წელს) სამარხი საბურთალოს ძმათა სასაფლაოზე (თბილისი), გია მანაგაძის (გარდაიცვალა 2010 წელს) სამარხი საფიჩხიის სასაფლაოზე (ქუთაისი) და შოთა გაგუასა (გარდაიცვალა 2014 წელს) და გია “დუდუკა” ფირცხალავას (გარდაიცვალა 1998 წელს) საფლავები ხონში (იხილეთ დანართი). პირველი და წამყვანი ტენდენცია, რომელიც გამოიკვეთა, ისაა, რომ კანონიერ ქურდთა საფლავის მორთულობა დამოკიდებულია გარდაცვლილის გავლენებსა და მისი გარდაცვალების დროზე. 90-იანი წლებიდან ნელ-ნელა ვულკანური ქვები ნაცვლდება ძვირფასი მარმარილოთი, ხოლო ქურდული სუბკულტურისთვის დამახასიათებელ “ჩაცუცქვას” დიდების სავარძელში ჩაჯდომა ანაცვლებს. აუცილებლად აღსანიშნავია საფლავების ადგილმდებარეობა: კანონიერ ქურდთა დასაკრძალავად ყოველთვის ირჩევა სასაფლაოს ყველაზე დიდი და თვალშისაცემი ადგილები, რასაც ადასტურებს ის, რომ ჩვენ მიერ შესწავლილი საფლავებიდან ყველა სავალი გზის პირას მდებარეობს, ხოლო კახა ფარფალიას საფლავი (იხ. მეორე ფოტო) კი პირდაპირ ეკლესიის გვერდითაა, რაც, ცხადია, განაპირობებს იმას, რომ ოთხივე საფლავი მუდამ საზოგადოების ყურადღების ცენტრშია. მნიშვნელოვანია საკრალური სიმბოლიკის გამოყენება: გია მანაგაძის მარმარილოს საფლავს მტირალი ანგელოზისა და მტრედის, როგორც სულიწმინდის, სიმბოლოები “ამშვენებს” (იხ. პირველი ფოტო), შოთა გაგუას საფლავს ქანდაკება არ ახლავს, თუმცა გარდაცვლილი ტუფის ქვაზე ეკლესიისა და მშვენიერი ბაღის ფონზეა გამოსახული, რაც შეიძლება სამოთხეს განასახიერებდეს (იხ. მე-3 ფოტო), ხოლო გია ფირცხალავას საფლავზე გვხვდება ქვის ჯვარი და ეკლესიის ფორმის სასანთლები (იხ. მეოთხე ფოტო). რა თქმა უნდა, არ იკარგება ქურდული სუბკულტურის გამომხატველი სიმბოლოები: ყველა სასაფლაოზე პომპეზურადაა წარმოდგენილი რვაქიმა ვარსკვლავი ან, როგორც ბარელიეფი, ან ,როგორც - ქვაზე ნახატი, ან, როგორც - ყვავილებით აწყობილი თაიგული. კრიმინალების პორტრეტში მარჯვენა ხელის „აუცილებელი ატრიბუტია“ სიგარეტი, ხოლო შოთა გაგუას მარცხენა ხელში კრიალოსანიც უჭირავს. ზემოაღნიშნული ტენდენციები რომ აქტიურად იქცევეს თვითმხილველთა ყურადღებას და მოქმედებს მათ კოლექტიურ მეხსიერებაზე დადასტურდა რამდენიმე ფაქტით. პირველი არის ის, რომ 2013 წელს ქუთაისში ტურისტის სტატუსით ჩასულმა ფოტოგრაფმა, სერგეი ჟ. სტროიტელოვმა, ტაქსით მგზავრობისას შემთხვევით აღმოაჩინა გია მანაგაძის პომპეზური საფლავი და მიუხედავად იმისა, რომ ის თავისი პროფესიის კუთხით მუშაობას არ აპირებდა, ნანახით იმდენად მოიხიბლა, რომ ამერიკულ-კანადურ გაზეთ “VICE”-სთვის სტატიაც კი მოამზადა მასზე (არაჩანდა, 2014). როგორც მისი ინტერვიუდან ირკვევა, საფლავების კვლევისას ადგილზე

მუდმივად ხვდებოდა კრიმინალური დაჯგუფების ერთი წევრი მაინც, რომელთაგან ერთ-ერთი სიკვდილითაც კი დაემუქრა, თუ სტროიტელოვი ამ ფოტოებს ავტორიტეტთა წინააღმდეგ გამოიყენებდა. რაც შეეხება კახა ფარფალიას საფლავს, აქ ერთმნიშვნელოვნად იკვეთება ინსტიტუციონალურ დონეზე დამახსოვრების პოლიტიკის ხელშეწყობა. ქალაქ თბილისის ურბანული სასაფლაოების მოწყობის 2015 წლის დადგენილებით, ჯერ ერთი, რომ ახალგაკეთებული სამარხი დასახლებული პუნქტიდან 500 მეტრზე მეტით უნდა იყოს მოშორებული, და მეორე, არ შეიძლება ერთკაციანი საფლავის ფართობი 4 კვადრატულ მეტრს აღემატებოდეს (“საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე,” N-20-103, 2015). კახა ფარფალიას სამარხი საქმის შემთხვევაში, კანონის ორივე პუნქტი დარღვეულია. სიღრმისეული ინტერვიუებიდან და ზეპირი ისტორიებიდან გაირკვა, რომ კანონიერ ქურდთა საფლავების კულტურა დღემდე აქტუალურია, რაც პირველ რიგში გამოიხატება იმით, რომ საფლავებზე დადგმულ მემორიალებს ყოველდღე უცვლიან სიგარეტს. ამას თან ერთვის ქართული “მარადიული” ქელების ტრადიცია: ირკვევა, რომ თვეში ერთხელ მაინც ხონის სავანეში 10-15-ზე მეტი ადამიანი იკრიბება მიცვალებულის პატივსაცემად. იმერეთის რეგიონის რესპონდენტები ირწმუნებიან, რომ ამ რეგიონში მათ არ იციან ისეთი ადგილობრივი, რომელიც ქურდულ სუბკულტურას არ არომანტიზებს, ან მინიმუმ ამ ტრადიციას ეწინააღმდეგება, პირიქით: მათი თქმით, ქუთაისში ქურდებს საბჭოთა კავშირის სისტემის მოწინააღმდეგეების სახელი აქვთ, რაც კიდევ უფრო ზრდის სუბკულტურის რომანტიზების დონეს. რაც შეეხება თბილისის რეგიონის რესპონდენტებს, მათ თითქმის არ ჰქონდათ ინფორმაცია აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით, თუმცა არც პრობლემას ხედავდნენ აღნიშნულ ტენდენციაში (უფრო სწორი იქნება ვთქვათ, რომ გულგრილნი იყვნენ, მოვისმინეთ ისეთი ფრაზები, როგორცაა “ეს ჩემი საქმე ნამდვილად არ არის,” “ამაზე მეტი სადარდებელიც გვაქვს”). უფრო დეტალურად რომ მივყვეთ: ქალაქ ხონის მოქალაქე (45 წლის), რომელიც ქალაქის სავანის მიმდებარედ ცხოვრობს, აცხადებს, რომ მისი სახლი პირდაპირ შეჰყურებს გია ფირცხალავას სასაფლაოს, რაც განპირობებულია იმით, რომ სამარხი მთავარი საავტომობილო გზის დასაწყისშია გაკეთებული. რესპონდენტის თქმით, ყოველ თვე საფლავს მუდმივად ჰყავს სტუმარი, რომელთა უმრავლესობა მუდამ სხვადასხვა ადამიანია. ყოფილა შემთხვევებიც, როცა შეუმჩნევია საფლავზე მომუშავე სხვადასხვა პროფესიის წარმომადგენლები, ძირითადად ჟურნალისტები და ფოტოგრაფები. ამის მიზეზად, თავად რესპონდენტი, საფლავზე დადგმულ უმდიდრეს ქანდაკებას, როგორც გარდაცვლილის მემორიალს, ასახელებს. იგი აღნიშნავს, რომ მათ ყველა საფლავს საგანგებოდ დაქირავებული მომვლელი და მეთვალყურე ჰყავს, დაუშვებელია გარდაცვლილის სამარხის შეურაცხყოფა. როგორც თვითმხილველი, შეესწრო ორი კანონიერი ქურდის (სახელებს ზუსტად ვერ იხსენებს) დაკრძალვას და მისი აღწერისას თქვა, რომ მგლოვიარეებს რუსეთიდან ჰქონდათ ჩამოტანილი ოქრო - ვერცხლი და ბრილიანტი (რომელიც შემდეგ გარდაცვლილის სახელზე სოციალურად გაჭირვებულ ადგილობრივ საზოგადოებაში ჩამოარიგეს) და სათლებით ხელში მიუძღოდნენ გარდაცვლილს. რესპონდენტი აღნიშნულ ტენდენციას არ აფასებს უარყოფითად და ასევე ვერ აღიქვამს, როგორც საშიში იდეოლოგიის დამკვიდრების საფრთხედ. ხონის მეორე მოქალაქე უშუალოდ კანონიერ ქურდთა ინსტიტუტის მარომანტიზებელი და მათთან დაკავშირებული პირია. მის მიერ მოყოლილი ზეპირი

ისტორიების ძირითადი ლაიტმოტივი ისაა, რომ კანონიერი ქურდების ინსტიტუტი საჭირო და აუცილებელია ქართული საზოგადოებისთვის, რადგან მას უფრო მეტად ენდობა საზოგადოება, ვიდრე სამართალდამცავ ორგანოებს (ამ შემთხვევაში ახსენებს “მილიციას”). მისი აზრით, სწორედ კანონიერმა ქურდებმა შეუწყვეს ხელი მე-20 საუკუნის ბოლო ოცწლეულში საბჭოთა კავშირის სისტემის კრახს საქართველოში, ხოლო მაშინ, როდესაც შევარდნაძის დროს, ბნელ 90-იანებში, საკუთრების მითვისება და ყაჩაღობა პირდაპირი გაგებით ყვაოდა ქვეყანაში, კანონიერი ქურდები საზოგადოებას ეხმარებოდნენ დაკარგული და მოპარული ნივთების უკან დაბრუნებაში. შესაბამისად, საზოგადოებაც ვალდებულია მათი ამაგი დააფასოს და სწორედ ესაა საფლავების განსაკუთრებული წესით მოწყობის იდეაც. რესპონდენტი, ცხადია, პოზიტიურადაა განწყობილი როგორც ტენდენციის, ისე აღნიშნული ინსტიტუტის სუბკულტურის მიმართ და მეტიც, შენიშნავს, რომ უკეთესი იქნებოდა ამ პირთა ქანდაკებები არა მხოლოდ საფლავებზე, არამედ - ქუჩებშიც იდგას. რაც შეეხება კვლევის თემატიკის ექსპერტს, ის აღნიშნულ საკითხს სკეპტიკურად უყურებს. როგორც ის აღნიშნავს, რა თქმა უნდა, ყველა გარდაცვლილს უნდა ჰქონდეს საფლავი და ამის გაუქმება ან არდაშვება წარმოუდგენელია, მაგრამ ის, რომ რიგი კანონები ირღვევა ავტორიტეტთა გულისთვის, წარმოადგენს იმას, თუ ჯერ კიდევ როგორ განიცდის კრახს დემოკრატია და დემოკრატიზაციის პროცესი საქართველოში. მისი აღნიშვნით, არსებული ტენდენცია სრული ანალოგია რუსული ვარიანტისა, გამომდინარე იქიდან, რომ თავად ქურდების ინსტიტუტიც საბჭოთა რუსეთში ჩაისახა, გაღვივდა და სწორედ იქიდან შემოვიდა (და დღემდე არსებობს) საქართველოში. როგორც ის ამბობს, კანონიერ ქურდთა სუბკულტურის ნებისმიერი სახით პოპულარიზაცია, რომანტიზება და მისი აღუკვეთაობა სულ უფრო და უფრო მჭიდროდ აკავსირებს ქართულ და რუსულ საზოგადოებას, რასაც, ჩვენი უახლოესი ისტორიიდან და დღევანდელი გეოპოლიტიკური სიტუაციიდან გამომდინარე, ამორალურს უწოდებს. ექსპერტი ფიქრობს, რომ საზოგადოების კოლექტიურ მეხსიერებაში ქურდულ სუბკულტურას ძალიან მჭიდროდ აქვს ფესვი გადგმული, რაზეც არა მარტო საფლავების კეთილმოწყობა, არამედ ისიც მეტყველებს, რომ დღემდე პოპულარულია ისეთი თემატური თამაშები, როგორიცაა მაგალითად “ქურდი ზონაში,” ხოლო კანონიერ ქურდთა რვაქიმა ვარსკვლავებს ყოველ მე-2 “ქუჩის ხელოვნებაში” შევხვდებით.¹

სუბკულტურის მაღალ რეპრეზენტატულობას ადასტურებს ჟურნალისტიც, რომელიც სპორტული სფეროს წარმომადგენელია. მას ბოლო წლების განმავლობაში აქტიურად ჰქონდა შეხება თბილისის ახალ სპორტის სასახლესთან. შესაბამისად, მისი თვალთახედვას არ გამოჰპარვია საბურთალოს ძმათა სასაფლაო, რომელიც, მისივე თქმით, ხელის გულივით იმლება სპორტის სასახლის ფანჯრებიდან. ჟურნალისტის თქმით, 2023 წლის ევრობასკეტის მსვლელობისას, არაერთი ევროპელი კალათბურთელი აღშფოთდა იმ ფაქტით, რომ ახალი სპორტის სასახლე პირდაპირ სამარხების გვერდით იყო, ხოლო განსაკუთრებით აკვირვებდათ სიმბოლოებით დატვირთული თაიგულებით ავსებული უდიდესი ტერიტორია, რომელიც, რესპონდენტის აღწერისა და ადგილის გეოგრაფიიდან გამომდინარე, კახა ფარფალიას საფლავს უნდა წარმოადგენდეს.

¹ ინფორმაცია გადამოწმებულია კვლევითი ნაშრომის “კანონიერი ქურდების სუბკულტურის გავლენა მოზარდების სოციალიზაციაზე პოსტ-საბჭოთა საქართველოში” (კეკოშვილი, 2019, გვ. 85-100) მიხედვით.

ჟურნალისტი რესპონდენტის ნათქვამს ამყარებს ხელოვნების წარმომადგენელი რესპონდენტი, რომელიც 20 წელიწადზე მეტია მუშაობს საფლავების მოპირკეთების საქმეზე და ჰქონია კანონიერი ქურდების საფლავების ატრიბუტების არაერთი შეკვეთა. იგი აღნიშნავს, რომ თუ ზოგადად საფლავის ქვის სიმაღლე 1,3-1,4 მეტრს არ აღემატება, კანონიერ ქურდთა შემთხვევაში სიმაღლეს ყოველთვის 15-20 სანტიმეტრი ემატებოდა, ატრიბუტი ყველასგან გამორჩეული და თვალშისაცემი უნდა ყოფილიყო. მისივე თქმით, ეს სპეციფიკა მთელ აღმოსავლეთში და უკვე თვითონ რუსეთშიც კი აღარ არის იმ დონეზე აყვანილი, როგორც - საქართველოში. კანონიერ ქურდთა უმრავლესობა არ გამოირჩევა ძვირფასი და ფორმალური ტანისამოსის ტარებით, მაგრამ შეკვეთის მოთხოვნისას აქცენტი ყოველთვის კეთდება გარდაცვლილის პიჯაკ-ჰალსტუხით გამოსახვაზე. ბოლო დროს გაჩნდა ახალი ტენდენციაც - გარდაცვლილის საკუთარ მეუღლესთან ერთად გამოსახვა, მიუხედავად იმისა, მეუღლე ცოცხალია თუ არა. რესპონდენტის თქმით, ეს ტენდენცია გარდაცვლილის პორტრეტს თითქოს უფრო სანდომიანს ხდის.

ხონელი რესპონდენტების მსგავსად, სასაფლაოს მომვლელი კრიმინალურ ავტორიტეტთა საფლავებზე საუბრისას ამბობს: “ხონში ყველას უყვარდა ესენი... ყველა კაი ხალხი იყო ნამდვილად, ამათგან ზოგი ნამდვილი ვარსკვლავი იყო მთელ ქვეყანაში კი არა, მთელ რეგიონში.” მისი აღნიშვნით, გარდაცვლილთა ნათესავები არ იშურებენ თანხას იმისთვის, რომ საფლავი მუდამ იდეალურად იყოს მოწესრიგებული და თან აღნიშნავს იმას, რომ მათი თხოვნის გარეშე, პირადი ინიციატივითაც გააკეთებდა ამას, საკუთარი პატივისცემის გამოსახატავად.

ფლორისტი რესპონდენტიც იზიარებს ამ უკანასკნელ იდეას. მისი აღნიშვნით, თვეში მინიმუმ ერთხელ მაინც იღებს დიდ შეკვეთას რვაქიმიანი სიმბოლოს გამოსახვის დავალებით. ამბობს, რომ დამკვეთები, ძირითადად, ანონიმურად რჩებიან და სულ დოლარებსა და ევროებს იხდიან. უარი არ უთქვამს არცერთ შეკვეთაზე, მისთვის ეს ჩვეულებრივი და მეტიც, ხელსაყრელი მოცემულობაა. ამბობს, რომ კანონიერი ქურდები ყოველთვის პოლიტიკოსებზე მეტად გამოირჩეოდნენ კეთილმოწყალებითა და ხელგაშლილობით.

დასკვნა

კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ კანონიერი ქურდები დღემდე ცდილობენ შეუნარჩუნონ თავიანთ სუბკულტურას პოპულარობა ქართულ საზოგადოებაში, რის ერთ-ერთ ნათელ დასტურსაც მათი სამგლოვიარო ხელოვნების ყველასგან გამორჩეული სპეციფიკა წარმოადგენს, რაც გულისხმობს პომპეზური ქანდაკებების, საკრალური სიმბოლოების, სტრატეგიულად გათვლილი სამარხი ადგილებისა და სასაფლაოს მოწყობა - მოვლის ტექნიკის გამოყენებას. აღნიშნული თავისებურებანი ემსახურება კრიმინალური კულტურის როგორც ადგილობრივ, ისე ტურისტთა კოლექტიურ მეხსიერებაში ასახვას. ხსენებული დამახსოვრების პროცესი, სამეცნიერო ლიტერატურის მიხედვით, მიმდინარეობს თეორეტიკოს ბრაიან კონვეის თეორიული ჩარჩოს მესამე და მეოთხე საფეხურების გამოყენებით, რაც გულისხმობს იმას, რომ სოციალურ დონეზე მემორალიზაცია ხდება სკულპტურული სიმბოლოების გამოყენებით, - მათი ეფექტი მოკლევადიან,

იმპლიციტურ, მეხსიერებას გარდაქმნის გრძელვადიან, ექსპლიციტურ, კულტურულ მეხსიერებად. რაც შეეხება ინსტიტუციონალურ დონეს, კანონიერ ქურდთა წარმომადგენლებს ნება ეძლევათ, მიუხედავად კანონმდებლობისა, ისე განახორციელონ თავიანთი ტრადიცია, რომ კულტურა საზოგადოებისათვის შესამჩნევი გახდეს. ინსტიტუციონალურ დონეზე ამ ტექნიკის ხელშეწყობა რამდენჯერმე აქტიურ წინასაარჩევნო პერიოდში მოხდა (კახა ფარფალიას პომპეზური დაკრძალვა, რომელსაც მთავრობის წევრებიც ესწრებოდნენ). კონკრეტული ობიექტების შესწავლაზე, დოკუმენტების კონტენტ - ანალიზსა და რესპონდენტებთან ჩატარებულ სიღრმისეულ ინტერვიუზე დაყრდნობით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ: 1) ქურდული სამყაროს წარმომადგენლები 1990-იანი წლებიდან მოყოლებული დღემდე ცდილობენ თავიანთი ლეგიტიმაციის გამყარებას და არ ექმნებათ ბარიერები; 2) საფლავები ნამდვილად წარმოადგენენ მეხსიერების კონტეინერებს, რომელთაც უნიკალური შთაბეჭდილება უნდა მოახდინონ მნახველებზე. შესაბამისად, საკვლევი ფენომენის მიზანი ჯერ-ჯერობით, დაუბრკოლებლად მიიღწევა, - სუბკულტურის პროპაგანდა საფლავებზე გრძელდება.

ბიბლიოგრაფია:

- არაჩანდა. (2014, 16 მარტი). ქართველი კანონიერი ქურდების საფლავები. *Intermedia.ge*. ატვირთულია: [Intermedia.gov.ge.Georgian Thief in law cases,kartvel kanonier kurdta saplavebi/](https://www.intermedia.ge/Georgian-Thief-in-law-cases-kartvel-kanonier-kurdta-saplavebi/)
- კუხიანიძე, ა. (2013). *პოლიტიკური კორუფცია და ორგანიზებული დამნაშავეობა*. თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი,“ გვ.153.
- მთავარი არხი, ტვ. (2020, 8 აგვისტო). კანონიერი ქურდების სასაფლაო - "ოცნება" საბჭოთა "ცეხავიკების" ეპოქას უბრუნდება. [ვიდეო]. ატვირთულია: <https://www.facebook.com/watch/?v=294213558460630>
- საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე. (2015). ქ. თბილისის მუნიციპალიტეტში სასაფლაოების მოწყობისა და მოვლა-პატრონობის წესის დამტკიცების შესახებ. დოკუმენტის ნომერი 20-103. თბილისი. ატვირთულია: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2669536>
- საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. (2023). ქალაქების და დაბების მოსახლეობის რიცხოვნობა 1 იანვრის მდგომარეობით. თბილისი. ატვირთულია: <https://geostat.ge/media/53030/1-3-galagebis-da-dabebis-mosaxleobis-ricxovnoba.xlsx>
- ქარაია, თ. (2023). *მეხსიერების პოლიტიკა, ძირითადი ცნებები და დეფინიციები*. თბილისი: ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 8-9.
- ჯონსი, ს., თორია, გ. (2022). *მეხსიერების ადგილები და ქართული ნაციონალური იდენტობის სიმბოლური გარემო*. თბილისი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 20-21.
- Assman, A. (2008). Canon and Archive. In: *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook*. Erll, A. and Nunning, A. (Eds.). Berlin: Walter de Gruyter, pp.97-109.
- Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory*. Chicago: The University of Chicago Press. ატვირთულია: <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/O/bo3619875.html>
- Nora, P. (1996). Realms of Memory. *The Construction of the French Past, Volume 1 - Conflicts and Divisions*. Nora, P. and Kritzman, L.D. (Eds.). Columbia University Press. ატვირთულია: <https://cup.columbia.edu/book/realms-of-memory/9780231084048>
- Oliveto, J. (2020, 12 ივნისი). 'Whats funerary Art? History, Purpose & Examples. Chicago. ატვირთულია: <https://www.joincake.com/blog/funereary-art/>
- YouTube. (2020). თბილისში კანონიერი ქურდი პომპეზურად დაკრძალეს - ვინ არიან მთაწმინდის საძმომი.[ვიდეო]. ატვირთულია:<https://www.youtube.com/watch?v=5Buz5ftJiDg>

დანართი

ფოტო N1. გია მანგაძის სასაფლაო ქუთაისში, სტროიტელოვის ფოტოარქივი, 2013.

ფოტო N2. კახა “გალსკი” ფარფალიას სასაფლაო საბურთალოზე, 2023 წ. 26 დეკემბერი.

ფოტო N3. შოთა გოგუას საფლავი ხონში, Kvira.ge, 2014.

ფოტო N4. გია "დუდუკა" ვირცხალავას საფლავი ხონი, 2023 წლის 26 დეკემბერი.